

بررسی اثر بخشی چهار روش آموزش پیشگیری از سوء مصرف مواد بر تغییر نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه

مجید بحرینی بروجنی^۱، غلامرضا قائدامینی هارونی^{۲*}، حمیدرضا سعیدزاده^۳، کبری سپهری بروجنی^۴

^۱دانشجو، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران؛ ^۲دانشجو، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران؛ ^۳گروه مدیریت و فرماندهی

نیروی انتظامی شهرکرد، شهرکرد، ایران؛ ^۴دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد، شهرکرد، ایران.

تاریخ پذیرش: ۹۲/۹/۱۶

تاریخ دریافت: ۹۲/۲/۲۲

چکیده:

زمینه و هدف: مثلث «فقر، جهل و اعتیاد»، پویایی، بالندگی، نشاط و خلاقیت را از نوجوانان می گیرد. یکی از راه های پیشگیری از اعتیاد آموزش نوجوانان است. مطالعه حاضر با هدف بررسی میزان اثر بخشی چهار روش آموزش پیشگیری از سوء مصرف مواد (شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ، ارسال پیامک و نمایش فیلم) بر تغییر نگرش نسبت به مواد مخدر در دانش آموزان پسر دوره متوسطه انجام شده است.

روش بررسی: تحقیق حاضر از نوع تحقیقات نیمه تجربی است که در آن ۵۱۱ دانش آموز از ۴ منطقه آموزشی استان چهارمحال و بختیاری به صورت نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. جهت بررسی پژوهش ابتدا برای گروه ها، پیش آزمون انجام و جهت آموزش روش های پیشگیری، ۱۲ جلسه آموزشی (هر هفته یک جلسه) برای هر کدام از ۵ گروه برگزار شد. گروه های آزمایش و کنترل (جهت مقایسه اثر بخشی روش های گوناگون) از طریق پیش آزمون و پس آزمون با یکدیگر مقایسه شدند.

یافته ها: از بین روش های پیشگیرانه در تغییر نگرش، روش های شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی و آموزش از طریق فیلم اثر معنی داری ($P < 0/05$) نسبت به آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ و ارسال پیامک از طریق تلفن همراه داشتند ($P > 0/05$). همچنین مشخص شد که هر چه پایه تحصیلی دانش آموزان کمتر باشد، تأثیر آموزش های مربوط به پیشگیری از اعتیاد بیشتر خواهد بود.

نتیجه گیری: در راستای تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به اعتیاد و مواد مخدر، روش های شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی و آموزش از طریق فیلم از اولویت بالاتری برخوردارند.

واژه های کلیدی: نگرش، آموزش، اعتیاد، پیشگیری، مهارت های زندگی، سوء مصرف مواد.

مقدمه:

بسیاری از خانواده ها و مسئولان امر ناشناخته است (۱).

اعتیاد به مواد مخدر یکی از بلاهایی است که همه انسان ها به ویژه نوجوانان را تهدید می کند. مثلث «فقر، جهل و اعتیاد»، پویایی، بالندگی، نشاط و خلاقیت را از بعضی نوجوانان و جوانان گرفته و از آن ها انسان هایی بیمار و بی خاصیت ساخته است. در ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و داشتن نزدیک به ۲۰۰۰ کیلومتر مرز مشترک با دو کشور

در دو دهه گذشته، شرایط اجتماعی- انسانی به شدت دگرگون شده است. این دگرگونی تغییرات بنیادی را در سطح خانواده و دوستان از یک سو، و در تعلیم و تربیت و شیوه های آن و نیز سبک های زندگی از سوی دیگر موجب شده است. بدین ترتیب گروه های سنی مختلف به ویژه کودکان و نوجوانان در مواجهه با تغییرات پی در پی پیرامونی، مشکلات متنوعی را تجربه می کنند و با موضوعاتی درگیر می شوند که ابعاد آن برای

افغانستان و پاکستان که سالانه بیش از ۳۵۰۰ تن مواد مخدر تولید می کنند و همچنین جوان بودن کشور، شاهد گسترش روز افزون اعتیاد در بین نوجوانان و جوانان هستیم. آمارهای موجود نشان می دهند که حدود ۱۶ درصد معتادین ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند و ۲۸ درصد آن ها بین ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد روی می آوردند (۲). دوره نوجوانانی دوره بحران رشد و نمو است که از نظر جسمی و روانی تحولات بسیار عمیقی در فرد ایجاد می کند و باعث می شود نظم جسمانی و روانی نوجوانان به هم بخورد. نوجوانان در این دوره از لحاظ عاطفی نارس، از نظر تجربه محدود و از نظر اجتماعی بسیار شکننده و تأثیرپذیر هستند (۲).

نتایج مطالعات بیانگر آن است که قصد افراد برای سوء مصرف مواد مخدر، دست کم در دفعات اولیه مصرف تحت تأثیر نگرش آنان به سوء مصرف مواد قرار دارد (۳). از یک سو شکل گیری نگرش مثبت یا منفی ناشی از ترکیب دانش، اطلاعات، باورها و عواطف نوجوانان درباره مواد مخدر و از سوی دیگر میزان ارزشمندی که آن ها برای مواد قائل هستند نحوه ی نگرش آن ها نسبت به مواد را تشکیل می دهد. موضوع نگرش افراد در بسیاری از مباحث روان شناسی از جمله روان شناسی اجتماعی - شناختی مورد نظر بوده است (۲).

دلایل بسیاری علت گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر می باشد. در این میان برخی سعی در پذیرش در گروه های خاص دارند و برخی به دلیل کمبود امکانات برای پاسخ دادن به نیازهای هیجانی به مصرف مواد مخدر گرایش پیدا می کنند. علت عمده گرایش نوجوانان و جوانان به مصرف مواد مخدر و اعتیاد آور متغیرهای روانشناختی و هیجانی می باشد. افرادی که در کنترل مهارت های هیجانی خود ناتوانند به احتمال زیاد به مصرف مواد اعتیادآور روی می آورند (۴).

در برنامه های مربوط به پیشگیری از اعتیاد در مدارس، فعالیت های آموزشی جایگاهی خاص دارند، به گونه ای که دانش آموزان توسط چنین برنامه هایی در مقابل موقعیت هایی که مصرف مواد مخدر را تسهیل می کنند، ایمن می شوند از اهداف برنامه های آموزشی، شکستن ارزش استفاده از مواد مخدر و آشناسازی افراد با مشکلاتی است که در ابعاد اجتماعی و خانوادگی گریبانگیر آن ها می شود (۵).

اصولاً جلوگیری از دچار شدن افراد به سوء مصرف مواد مخدر آسان تر از درمان این اختلال است (۶)؛ و پیشگیری عبارت است از به تأخیر انداختن یا جلوگیری از شروع استفاده از مواد در جامعه (۷) می باشد. یکی از روش های پیشگیری از مصرف مواد مخدر، آگاه سازی افراد از خطرها و مضرات مواد مخدر و اصلاح نگرش افراد از مثبت به منفی نسبت به اعتیاد، معتاد و مواد مخدر است (۸). روان شناسان به چند دلیل پیشگیری را برتر از درمان می دانند. نخست آنکه، اغلب بررسی ها نشان می دهند که میزان اثر بخشی روش های درمانی اعتیاد چندان امیدوارکننده نیست و اغلب با عودهای مکرر همراه است (۹). دوم آنکه، برنامه های پیشگیری از سوء مصرف مواد در مقایسه با درمان از نظر هزینه کاملاً به صرفه هستند. سوم آنکه، برنامه های پیشگیری احتمال آسیب های وخیم دوره بزرگسالی را به شدت کاهش می دهند (۱۰).

به طور کلی در حال حاضر سه راهبرد برای محدود کردن سوء مصرف مواد در اغلب کشورهای جهان وجود دارد: (۱) راهبرد قانونی، (۲) راهبرد درمانی و (۳) راهبرد تربیتی - آموزشی (۱۱). از مهمترین فعالیت ها در زمینه راهبرد تربیتی - آموزشی، آگاهی دادن به افراد مختلف جامعه در مورد علل روی آوردن به مواد، تأثیر داروها، خطرات بدنی و روانی - اجتماعی استفاده از مواد را می توان برشمرد. در حال

حاضر بهترین مکان برای انجام چنین برنامه های پیشگیرانه مراکز آموزشی مانند مدارس است (۱۱).

گرایش به مصرف مواد مخدر در دوران نوجوانی و جوانی بیش از سنین دیگر است (۱۲). بنابراین، موضوع پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر در این گروه های سنی، توجه زیادی از برنامه ریزان و متخصصان را به خود معطوف کرده است (۱۳).

برخی پژوهشگران تأثیر آموزش از طریق مهارت های زندگی در تغییر نگرش نوجوانان به اعتیاد را معنی دار می دانند (۱۴، ۱۵). برخی تحقیقات در خصوص تأثیر معنی دار آموزش حضوری مهارت های زندگی، با هدف بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر سلامت روان فرزندان طلاق به این نتیجه رسیدند که برگزاری جلسات حضوری و گروهی آموزش مهارت های زندگی با تأکید بر مشکلات طلاق، برای خانواده ها و کودکان در افزایش سلامت روانی کودکان آن ها موثر است (۱۶). همچنین برنامه های جرأت آموزی در دانش آموزان منجر به افزایش مهارت های خود تصمیم گیری و خود حمایتی می شود؛ لذا با توجه به ماهیت این گونه برنامه های ارزان، ایمن و در عین حال کارا و اثر بخش، به کارگیری آن در نوجوان توصیه می گردد (۱۷). پاره ای از محققان با اجرای تحقیق بر روی دانش آموزان پسر دبیرستانی کرمانشاه نشان دادند که آموزش مهارت های زندگی در گروه آزمایش باعث کاهش نمره تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به سوء مصرف مواد مخدر شده است. این پژوهش آموزش مهارت های زندگی را به عنوان یک عامل حفاظت کننده برای دانش آموزان در سال های بعدی جهت پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر معرفی نموده است (۱۸). آقا بابایی و همکاران نیز در پژوهش خود نشان دادند که استفاده از هر چهار روش (مهارت های زندگی، نمایش فیلم، پوستر

و کاتالوگ و ارسال پیامک) بر تغییر نگرش دانش آموزان اثر معناداری دارد (۳).

تحقیق حاضر با هدف، بررسی تأثیر روش های پیشگیری از اعتیاد (شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی، ارائه پوستر و کاتالوگ، ارسال پیام کوتاه (SMS) از طریق تلفن همراه و آموزش از طریق نمایش فیلم) بر تغییر نگرش دانش آموزان پسر مقطع متوسطه استان چهارمحال و بختیاری نسبت به اعتیاد و مواد مخدر طراحی شد. این تحقیق به دنبال آن است که آیا می توان از طریق روش های بی خطر و ارزان قیمت نگرش نوجوانان و جوانان را نسبت به مواد اعتیاد و مواد مخدر تغییر داد یا خیر؟ و اگر آری کدام روش بهترین نتایج را به دست خواهد داد.

روش بررسی:

پژوهش حاضر به لحاظ طرح از نوع تحقیقات نیمه تجربی (مداخله ای) است. کلیه دانش آموزان پسر دوره متوسطه استان چهارمحال و بختیاری در سال ۱۳۹۱ که تعداد آن ها ۲۰۶۶۷ نفر می باشد جامعه آماری پژوهش را تشکیل داده است. برای برآورد حجم نمونه ابتدا یک گروه ۳۰ نفری به عنوان نمونه مقدماتی (pilot study) انتخاب شد و سپس به روش پیش برآورد واریانس و استفاده از فرمول کوکران تعداد ۵۱۱ نفر از دانش آموزان، به عنوان حجم نمونه محاسبه گردید.

جهت انتخاب نمونه های مورد نیاز، از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده گردید. برای این منظور در گام اول از بین ۱۷ منطقه و نواحی آموزش و پرورش، از نمونه گیری تصادفی ساده، چهار منطقه آموزشی (ناحیه ۱ و ۲ شهرکرد، بروجن و منطقه لاران) و سپس در هر یک از مناطق منتخب یک یا دو مدرسه به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مرحله بعد، در هر یک از مدارس منتخب تعداد ۵

کلاس انتخاب و تمامی دانش آموزان این ۵ کلاس به عنوان آزمودنی وارد تحقیق شدند. در هر کلاس به صورت جداگانه یک روش آموزشی (شامل آموزش از طریق فیلم، آموزش از طریق ارسال پیامک (SMS)، آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ و آموزش از طریق مهارت های زندگی و یک کلاس هم به عنوان گروه کنترل) به مدت ۱۲ جلسه اجرا گردید.

در خصوص مهارت های زندگی، مهارت هایی از قبیل خود آگاهی و همدلی، تصمیم گیری، نه گفتن در برابر درخواست های غیر منطقی، تفکر نقادانه و خلاق، برقرار ارتباط موثر، مقابله با استرس، کنترل خشم و جرأت مندی آموزش داده شد (۱۹). این مهارت ها مبتنی بر ۱۰ مهارت اساسی زندگی مورد نظر سازمان بهداشت جهانی می باشد (۱۶). در تمامی مهارت ها مباحث مرتبط به اعتیاد و مواد مخدر گنجانده شد. محتوای پیامک های تلفنی، پوسترها و کاتالوگ ها توسط گروه پژوهش به گونه ای انتخاب شد که تفاوت خیلی زیادی با محتوای مهارت های زندگی نداشته باشد به جزء از نظر حجم محتوا. محتوای فیلم های آموزشی نیز با توجه به فیلم های موجود در آرشیو صدا و سیما، نیروی انتظامی و اداره کل آموزش و پرورش و اداره کل بهزیستی و از طریق بحث گروهی توسط گروه پژوهش انتخاب شد.

در این پژوهش جهت سنجش نگرش دانش آموزان نسبت به مواد مخدر و اعتیاد از پرسشنامه نگرش نسبت به اعتیاد استفاده شد. این پرسشنامه در ایران ساخته شده و دارای ۷ عامل مختلف می باشد که عبارتند از: نگرش نسبت به مصرف مواد مخدر (۱۰ گویه)، نگرش نسبت به علت مصرف مواد مخدر (۹ گویه)، نگرش نسبت به فرد معتاد (۱۱ گویه)، نگرش نسبت به شخصیت فرد معتاد (۳ گویه)، نگرش اجتماع نسبت به اعتیاد (۵ گویه)،

نگرش نسبت به ترک اعتیاد (۴ گویه)، نگرش نسبت به عواقب مصرف مواد (۷ گویه). پایایی این پرسشنامه را به روش آلفای کربناخ برابر ۰/۸ گزارش دادند (۳). در پژوهش حاضر مقدار ضریب آلفای کربناخ در پیش آزمون برابر با ۰/۸۴۲ و در پس آزمون برابر با ۰/۸۰۴ به دست آمد. همچنین مقدار ضریب همبستگی بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون برابر با ۰/۷۴۹ محاسبه گردید.

جهت تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده از آزمون های t وابسته و آنالیز کوواریانس و همچنین آزمون همگنی واریانس ها (آزمون لون) و کالموگروف اسمیرنوف استفاده شد.

یافته ها:

نتایج نشان داد، شرکت حضوری در کلاس های آموزش مهارت های زندگی تأثیر معنی داری در تغییر نگرش دانش آموزان در تمامی خرده مقیاس ها و نمره کل نسبت به اعتیاد و مواد مخدر دارد ($P < 0/05$)؛ ولی آموزش از طریق پوستر و کاتالوگ و همچنین آموزش از طریق ارسال پیامک، تأثیر معنی داری در تغییر نگرش دانش آموزان در هر یک از خرده مقیاس ها و نمره کل نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر نداشته است (جدول شماره ۱). همچنین آموزش از طریق فیلم تأثیر معنی داری در تغییر نگرش دانش آموزان در برخی از خرده مقیاس ها (از قبیل نگرش نسبت به مواد مخدر، نگرش نسبت به علت مصرف مواد، نگرش نسبت به عواقب مصرف مواد و نمره کل نگرش نسبت به اعتیاد) داشت ($P < 0/05$). در گروه کنترل، میانگین نمرات آزمودنی ها در هر یک از خرده مقیاس ها و نمره کل نگرش به اعتیاد قبل و بعد از مداخله یکسان بود و تفاوت معنی داری در دو وضعیت به دست نیامد ($P > 0/05$) (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: مقایسه خرده مقیاس های نگرش به اعتیاد قبل و بعد از مداخله از طریق ۴ روش آموزش پیشگیری

روش خرده مقیاس	نگرش نسبت به مواد مخدر	نگرش نسبت به علت مصرف	نگرش نسبت به فرد معتاد	نگرش نسبت به شخصیت فرد معتاد	نگرش اجتماع نسبت به اعتیاد	نگرش نسبت به ترک اعتیاد	نگرش نسبت به عواقب مصرف مواد	نگرش کلی به اعتیاد و مواد
پوستر و کاتالوگ	قبل از مداخله	۲/۱۲±۰/۰۲	۲/۱۶±۰/۰۶	۲/۶±۰/۰۱۲	۲/۳۳±۰/۰۱۴	۲/۹۴±۰/۰۰۵	۲/۱۸±۰/۰۱۱	۲/۳۶±۰/۰۱۴
	بعد از مداخله	۲/۲۷±۰/۰۱	۲/۲±۰/۰۰۸	۲/۵۵±۰/۰۰۵	۲/۱۵±۰/۰۰۹	۲/۹۴±۰/۰۰۸	۲/۷۹±۰/۰۱۵	۲/۳±۰/۰۰۷
	P	۰/۰۹۷	۰/۵۸۵	۰/۴۶۷	۰/۱۶۶	۰/۹۳۵	۰/۳۹۳	۰/۲۹۳
مهارت های زندگی	قبل از مداخله	۱/۹۳±۰/۰۰۳	۲/۰۵±۰/۰۰۲	۲/۴۶±۰/۰۰۵	۲/۴۷±۰/۰۰۱	۳/۱۳±۰/۰۱۱	۱/۹۷±۰/۰۰۲	۲/۲۴±۰/۰۱۲
	بعد از مداخله	۱/۷۴±۰/۰۰۹	۱/۷۶±۰/۰۰۹	۲/۱۴±۰/۰۰۱	۲/۰۲±۰/۰۱۲	۲/۸۳±۰/۰۰۹	۲/۵۱±۰/۰۰۵	۱/۹۶±۰/۰۰۸
	P	۰/۰۰۸	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۴۹	۰/۰۰۱	۰/۰۴۳	۰/۰۰۰
آموزش فیلم	قبل از مداخله	۲/۰۹±۰/۰۰۱	۲/۱۲±۰/۰۰۵	۲/۶۹±۰/۰۰۵	۲/۳۶±۰/۰۱۲	۳/۰۶±۰/۰۰۵	۲/۰۲±۰/۰۰۶	۲/۳۷±۰/۰۰۱
	بعد از مداخله	۱/۶۳±۰/۰۱۲	۱/۸۶±۰/۰۰۷	۲/۶۵±۰/۰۰۱	۲/۴±۰/۰۰۷	۲/۹±۰/۰۰۹	۳/۰۸±۰/۰۰۴	۱/۶۴±۰/۰۰۸
	P	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۶۳	۰/۷۴	۰/۱۸۳	۰/۶۵۸	۰/۰۰۰
ارسال پیامک	قبل از مداخله	۲/۰۴±۰/۰۱۲	۲/۰۹±۰/۰۰۱	۲/۵۸±۰/۰۰۲	۲/۳±۰/۰۰۱	۲/۷۸±۰/۰۱۲	۳/۰۸±۰/۰۰۶	۲/۳۱±۰/۰۰۸
	بعد از مداخله	۲/۱۸±۰/۰۰۶	۲/۰۷±۰/۰۰۴	۲/۵۲±۰/۰۰۸	۲/۲۴±۰/۰۰۹	۲/۸۴±۰/۰۰۷	۲/۹۴±۰/۰۰۱	۲/۲۴±۰/۰۰۲
	P	۰/۱۳۲	۰/۸۰۹	۰/۵۳۲	۰/۶۸۶	۰/۶۷۶	۰/۵۶۲	۰/۳۱۷
گروه کنترل	قبل از مداخله	۲/۲۲±۰/۰۱۱	۲/۴±۰/۰۰۱	۲/۶۵±۰/۰۱۵	۲/۲۳±۰/۰۰۶	۲/۸۲±۰/۰۰۸	۲/۶±۰/۰۱۱	۲/۴۵±۰/۰۱۱
	بعد از مداخله	۲/۲۱±۰/۰۰۸	۲/۵۱±۰/۰۰۹	۲/۷۲±۰/۰۰۴	۲/۴۴±۰/۰۰۹	۲/۹±۰/۰۰۲	۲/۸±۰/۰۰۸	۲/۳۹±۰/۰۰۷
	P	۰/۹۴۲	۰/۲۶۸	۰/۴۴	۰/۱۴۳	۰/۴۹۴	۰/۳۴۴	۰/۳۵۷

شاخص ها بر اساس " میانگین \pm انحراف معیار " می باشند؛ مقایسه بین داده های قبل و بعد بر اساس آزمون t وابسته می باشد.

بررسی اثر هر یک از روش های گوناگون آموزش پیشگیری بر تغییر نگرش کلی دانش آموزان با حضور گروه کنترل و همچنین کنترل نمرات پیش آزمون از طریق تحلیل کوواریانس (ANCOVA) انجام گرفت. نتایج نشان داد که بین میانگین نمره نگرش کلی به اعتیاد در گروه ها مداخله از طریق پوستر (۲/۲۹±۰/۰۰۸۵) با هر یک از گروه های دریافت کننده فیلم (۲/۰۵±۰/۰۱۲؛ P<۰/۰۰۱) و گروه دریافت کننده مهارت های زندگی (۱/۹۷±۰/۰۰۸۹؛ P=۰/۰۴۹) تفاوت آماری معنی داری وجود دارد. بین گروه دریافت کننده مهارت های زندگی (۱/۹۷±۰/۰۰۸۹) با هر یک از گروه های دریافت کننده پیامک (۲/۲۵±۰/۰۰۱؛ P<۰/۰۰۱)

بررسی اثر هر یک از روش های گوناگون آموزش پیشگیری بر تغییر نگرش کلی دانش آموزان با حضور گروه کنترل و همچنین کنترل نمرات پیش آزمون از طریق تحلیل کوواریانس (ANCOVA) انجام گرفت. نتایج نشان داد که بین میانگین نمره نگرش کلی به اعتیاد در گروه ها مداخله از طریق پوستر (۲/۲۹±۰/۰۰۸۵) با هر یک از گروه های دریافت کننده فیلم (۲/۰۵±۰/۰۱۲؛ P<۰/۰۰۱) و گروه دریافت کننده مهارت های زندگی (۱/۹۷±۰/۰۰۸۹) تفاوت آماری معنی داری وجود دارد. بین گروه دریافت کننده مهارت های زندگی (۱/۹۷±۰/۰۰۸۹) با هر یک از گروه های دریافت کننده پیامک (۲/۲۵±۰/۰۰۱؛ P<۰/۰۰۱)

و گروه کنترل ($P < 0/001$ ؛ $2/39 \pm 0/013$) تفاوت آماری معنی دار وجود دارد. بین گروه دریافت کننده فیلم ($2/05 \pm 0/012$) با هر یک از گروه های دریافت کننده پیامک ($P = 0/002$ ؛ $2/25 \pm 0/01$) و گروه کنترل ($P = 0/000$ ؛ $2/39 \pm 0/013$) تفاوت معنی دار وجود دارد.

نتایج تحلیل کوواریانس نشان می دهد که بین میانگین نمره پس آزمون نگرش دانش آموزان به اعتیاد در پایه های مختلف تحصیلی، (با تعدیل نمرات پس آزمون با استفاده از نمرات پیش آزمون) تفاوت آماری معنی داری وجود دارد. نتایج آزمون تعقیبی LSD نشان داد که بین میانگین نمره نگرش دانش آموزان پایه سوم دبیرستان ($2/33 \pm 0/057$) و اول دبیرستان ($2/16 \pm 0/005$) و پایه سوم دبیرستان ($2/33 \pm 0/057$) و دوم دبیرستان ($2/13 \pm 0/01$) تفاوت آماری معنی داری وجود دارد ($P < 0/05$). به عبارت دیگر هر چه پایه تحصیلی دانش آموزان کمتر باشد نگرش منفی نسبت به اعتیاد و مواد مخدر بیشتر است و با افزایش پایه تحصیلی نگرش منفی نسبت به مواد مخدر و اعتیاد کمتر می شود.

بحث:

بر اساس یافته های پژوهش، از بین چهار روش مداخله در راستای پیشگیری از اعتیاد و تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به اعتیاد و مواد مخدر، روش شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی و روش آموزش از طریق فیلم تأثیر معنی داری بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به مواد مخدر و اعتیاد داشت. این نتایج با یافته های سایر محققین همسو می باشد (۱۴-۱۸،۳). طبق نتایج به دست آمده توصیه می شود در راستای پیشگیری اولیه از بلای خانمان سوز اعتیاد، برنامه ریزان و سیاستگذاران مرتبط، برنامه های پیشگیرانه، از طریق شرکت حضوری در کلاس های آموزشی مهارت های زندگی و آموزش از طریق فیلم و مشاهده را از دوران کودکی آغاز و تا زمان درونی شدن

چنین مهارت هایی در افراد ادامه دهند. همچنین استفاده از روش های آموزشی دانش آموز محور که نقش فعال دانش آموزان در آن بارزتر باشد، در اولویت قرار گیرد. اگر دانش آموزان به طریق مختلف در اجرای برنامه مشارکت داشته و خود عهده دار اجرای چنین برنامه هایی باشند، بدون شک نسبت به اهداف مداخله احساس مالکیت بیشتری نموده و در نتیجه پیامدهای مثبتی به بار خواهد نشست.

استفاده از دو روش مداخله شامل ارسال پیامک (SMS) و آموزش از طریق پوستر، کاتالوگ و بروشور تأثیری بر تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به اعتیاد و مواد مخدر نداشت. این یافته با یافته های آقا بابایی و همکاران (۳) تناقض دارد چرا که آنان در پژوهش خود اثر ارسال پیامک و آموزش از طریق کاتالوگ و بروشور را در تغییر نگرش دانش آموزان معنی دار دانستند. به نظر می رسد در مقایسه با دو روش آموزش حضوری مهارت های زندگی و آموزش از طریق فیلم، مکانیزم عمل روش ارسال پیامک و کاتالوگ، پوستر و بروشور متفاوت می باشد، چون پیامک صرفاً یک پیام متنی (نه تصویری و یا چندرسانه ای) است که در حجم مطالب قابل ارسال آن محدودیت وجود دارد و تبادل پسخوراند از طریق آن امکان پذیر نیست.

در مجموع نتایج نشان می دهد که دانش آموزان، نگرشی نسبتاً منفی به اعتیاد و مواد مخدر دارند، بنابراین باید چنین دیدگاهی را از طریق برنامه های پیشگیری حفظ نمود. با توجه به نتایج به دست آمده مشخص شد که هر چه سن و پایه تحصیلی دانش آموزان کمتر باشد میزان تغییر نگرش آن ها نسبت به مواد مخدر راحت و سریع تر انجام می گیرد. این یافته با یافته های سایر محققان همخوانی دارد. (۱۶-۳، ۱۸).

نتیجه گیری

طبق نتایج به دست آمده، شرکت حضوری در کلاس های آموزش مهارت های زندگی و آموزش از

تأثیر داشته باشد. در ضمن سازمان پژوهش و برنامه ریزی تألیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش در تدوین محتوی دروس مدارس نسبت به آگاه سازی دانش آموزان راجع به اعتیاد و مواد مخدر و تغییر نگرش دانش آموزان نسبت به آن، اقدام جدی به عمل آورد.

تشکر و قدردانی:

با سپاس فراوان از دفتر تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی و سازمان آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری (کارشناسان، مدیران مدارس، مدرسین و دانش آموزان) که ما را در انجام این مطالعه یاری نمودند.

طریق فیلم و مشاهده، تأثیر معنی داری در تغییر نگرش دانش آموزان داشته است؛ لذا پیشنهاد می گردد وزارت آموزش و پرورش یک ساعت از برنامه درسی هفتگی مدارس را به صورت رسمی به آموزش مهارت های زندگی توسط مشاورین متخصص و آگاه اختصاص دهد و برای اوقات فراغت دانش آموزان، برنامه های مفرح، سازنده و جذاب طراحی نماید، همچنین در زمینه آموزش روش های پیشگیری از آسیب های اجتماعی، وزارت آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی و نیروی انتظامی رابطه تنگاتنگی با خانواده ها داشته باشد و این ارتباط بیشتر جنبه آموزشی داشته باشد تا اطلاع رسانی. زیرا اطلاع رسانی به تنهایی نمی تواند در تقویت کارکرد خانواده ها

منابع:

1. Bahrami EH. [Addiction and preventive process. Tehran: Samt Pub; 2005.] Persian
2. Khalili A, Sohrabi F, Radmanesh MH, Afkhami Ardekani M. Effectiveness of training Critical thinking on student's attitude to Drug Abuse. *Addict Res.* 2011 spring; 5 (17): 91-106.
3. Aghababae A, Jalali D, Saedzade HR, Bagheri S. Comparing effectiveness of four preventive methods of drug abuse on self-esteem and attitude to addiction in students of educational, cultural and dormitory complexes of Imam Khomeini Relief commission. *J Addict Res.* 2012; 6(21): 35-46.
4. Ghanbari talab M, Ghanbari A, Tahmasebi Kahyany F, Naderi -Lordejani M. The relationship between emotional intelligence and addiction potential tendency pre-university Students. *J Shahrekord Univ Med Sci.* 2013; 15(3): 33-39.
5. Pasha Sharifi H, Rezae H. The relationship between attitude towards drug abuse and insecurity in family. *J Psychol Res.* 2009; 1(2): 77-86.
6. Botvin GH, Botvin EN. School-based programs substance abuse: a comprehensive textbook. 3 rd. London: Williams & Wilkins; 1997.
7. Hansen BW. Prevention programs: What are the critical factors that spell success? NIDA. National conference on drug abuse prevention research. Plenary session 3. Retrieved 24.4,1999.
8. Satari B, Ahad A, Mohamadi MA. Examination of tendency to addiction in upper 10 years in Ardebil province. *Social Welfare.* 2003 Fall; 3(9): 263-82.
9. McLellan AT, McKay JR, Forman R, Cacciola J, Kemp J. Reconsidering the evaluation of addiction treatment: from retrospective follow-up to concurrent recovery monitoring. *Addiction.* 2005; 100(4): 447-58.
10. Ialongo N, Poduska J, Werthamer L, Kellam S. The distal impact of two first-grade preventive interventions on conduct problems and disorder in early adolescence. *J Emot Behav Disord.* 2001 Fall; 3(9): 146-60.
11. Rajae A, Bayazi MH. Effect of a preventive of addiction plan on Self-esteem, Attitude, tendency and Knowledge in the young about Drug Abuse. *J Res Knowledge Psychol. Islamic Azad University of Khorasgan.* 2005 Winter; 8(30): 71-86.
12. Green LW, Ottoson JM. *Community health*. 7th ed. New York: Mosby. 1995.
13. Goldstone SE. *Concepts of primary prevention*. New York: Guilford Press; 1987.

14. Taromiyan F, Mehryar AH. Effectiveness of life skills training program in prevention of drug use among secondary school students. J Zanjan Univ Med Sci. 2009 Winter; 65(16): 77-88.
15. Abdollahpour M. Effectiveness of Life skills on changing of students' attitude to drug Abuse. [Thesis]. Tehran: Allameh Tabatabae University; 2008.
16. Raisee R, Ganji F, Shahmoradi R, Mardanpour-Shahrekordi E, Shemiyan A, Nekouee A, et al. The effect of life skills face to face meeting on mental health of children of divorce. J Shahrekord Univ Med Sci. 2012; 14 (4): 30-37.
17. Rabiei L, Masoudi R, Moghadasi J, Esmaeili S, Khairi F, Hakim A. Evaluation the efficiency of school-based assertiveness program on self-advocacy and self-determination skills in high school students. J Shahrekord Univ Med Sci. 2013; 15 (1): 11-22.
18. Afshar Niya K, Aghabaigi H, Rezae H, Darake M, Mohamadi J. Effectiveness of life Skills Training on changing attitude towards Drug Abuse in Students. 2ed Congress on Addiction and Social and Psychological Pathology. kharazmi University. 2012.
19. Ministry of Education, counseling office of educational affairs. Tehran: Toloa Pub; 2012.

Examination of the four effectiveness methods of preventive from drug abuse on changing attitude towards drug abuse in the high schools boys

Bahreini-Borujeni M¹, Ghaedamini-Harouni GH^{2*}, Saedzadeh HR³, Sepehri-Borujeni K⁴

¹Student, Isfahan University, Isfahan, Iran; ²Student, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran; ³Management Dept., Shahrekord Police, Shahrekord, Iran; ⁴Islamic Azad University, Shahrekord Branch, Shahrekord, Iran.

Received: 12/May/2013

Accepted: 7/Dec/2013

Background and aims: Triangle of “poverty, ignorance, and addiction” deprives young adults of dynamism, prosperity, vitality, and creativity. One of the approaches to preventing addiction is young adults training. The present study was conducted to investigate efficacy rate of four methods of preventing drug abuse (participation in life skills training classes, presentation of poster and catalogue, sending of short messages [SMS] and video playing) on the change in the attitude toward drugs in male high school students.

Methods: The present study is of semi experimental type, in which 511 students were enrolled from four education districts of Chaharmahal and Bakhtiari province per cluster sampling. For research investigation, initially pretest was administered for the groups and for preventive methods training, 12 training sessions (one session per week) were held for each one of five groups. Experimental and control groups (for comparing efficacy of different approaches) were compared with each other through pretest and post-test.

Results: Of the preventive approached to changing the attitudes, the approaches of participation in life skills training classes and training through video had a significant effect ($P < 0.05$) compared to training through poster and catalogue and sending SMS through mobile phone ($P > 0.05$). In addition, it was specified that as lower the educational grade of the students, the greater the effect of the trainings relevant to prevention of addiction.

Conclusion: In order to change students’ attitude toward addiction and drugs, the approaches of participation in life skills training classes and training through video enjoy a higher priority.

Keywords: Attitude, Training, Addiction, Prevention, Life skills, Drug abuse.

Cite this article as: Bahreini-Borujeni M, Ghaedamini-Harouni GH, Saedzadeh HR, Sepehri-Borujeni K. Examination of the four effectiveness methods of preventive from drug abuse on changing attitude towards drug abuse in the high schools boys. J Shahrekord Univ Med Sci. 2014; 16(2): 43-51.

***Corresponding author:**

Student, Social welfare and Rehabilitation University, Tehran, I.R. Iran. Tel: 00989137026950,
E-mail: qaedamini@gmail.com